

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

№ 1, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.334.242

*С. В. Ведернікова,
к. е. н., доктор філософії у галузі економіки,
професор Міжрегіональної кадрової Академії, зав. кафедри економіки та підприємництва
Міжрегіональна кадрова Академія, м. Одеса, Україна*

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА БАНКАМИ ТА ДЕРЖАВОЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

*S. Vedernikova,
Candidate of Economic Sciences
Dr. filosofii at the Branch Economy, Prof. Interregional Academy of Personnel,
Head. the Department of Economics and Business Interregional Academy of Personnel, Odessa, Ukraine*

FINANCIAL SUPPORT BUSINESSES, BANKS AND GOVERNMENT AT THE PRESENT STAGE

В статті розглянуто основні наслідки руйнівної кризи останніх років, з якими стикаються підприємства, а запропоновані шляхи взаємодії підприємств та держави із «кризовими» підприємствами. Докладно розглянуто основними позитивні моменти ефективної комплексної співпраці банківської установи із "кризовим" підприємством. Заслуговує на увагу наведений ряд специфічних умов такої взаємодії та розроблена моделі такої співпраці, в якій запропоновані основні елементами. Також визначені шляхи державної підтримки підприємництва в Україні, яка складається з трьох основних напрямків. Розглядається кожний напрямок, а також чинники, які впливають на розвиток підприємництва зі сторони фінансово-бюджетних заходів, організаційних, а також правових заходів.

In the article the main consequences of the devastating crisis of recent years faced by enterprises, and the ways of interaction between enterprises and the state of "crisis" enterprises. Considered in detail the main positive aspects of an effective comprehensive cooperation with the banking institution "crisis" now. Noteworthy are some specific conditions such interaction and developed a model of such cooperation, which offered basic elements. Also, the ways of state support business in Ukraine, which consists of three pillars. We consider every direction, and the factors that influence the development of entrepreneurship on the part of fiscal measures, organizational and legal measures.

Ключові слова: підприємництво, кризові умови, взаємодія, антикризова співпраця, банківська установа, державна підтримка.

Keywords: business, slump, interaction, collaboration bail, banks, government support.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В сучасних умовах інститут підприємства є фундаментальною конструкцією індустріальної економіки. Практично кожне працююче підприємство відіграє роль своєрідного локомотива соціально-економічної діяльності для широкого кола соціальних, економічних та адміністративних суб'єктів: працівників підприємства та членів їх сімей, підприємств-партнерів, споживачів, інвесторів, фінансово-кредитних установ, місцевих органів самоврядування тощо.

Системний підхід до розв'язання проблеми подолання розриву між банківським та виробничими секторами, передбачає розгляд системи "банк-підприємство" як цілісної структури; врахування усієї множини чинників, а також фінансово-господарських та грошово-кредитних важелів, що можуть позитивно впливати на розв'язання даної проблеми; узгодження пріоритетів стратегічного розвитку кожної складової цієї системи з позицій трикутника «банк – підприємство – держава».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання взаємодії підприємств і банків в Україні досліджували Черваньов Д.М., Дзюблук О.В., Лігоненко Л.О., Бурак П. Ю., Гесць В.М., Вожжов А.П., Алексєєв І.В., Вовчак О.Д., Пересада А.А., Ревєрчук С.К., Слав'юк Р.А. та інші. Разом з тим, як вітчизняні так і зарубіжні економісти не розглядають стратегічне управління та взаємодію держави і банків як комплексну систему прийняття виважених послідовних управлінських рішень, що можуть виступати як складові проведення ефективної партнерської політики в моделі «підприємство-банк-держава».

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є визначення та аналіз основних складових, що формують програму комплексного управління та партнерської взаємодії банків держави та підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасна економічна дійсність вимагає від керівників підприємств постійно ухвалювати рішення в умовах невизначеності. Підприємницька діяльність схильна до виникнення різних кризових ситуацій, результатом яких може стати погіршення не тільки фінансового стану підприємства, але і функціонування підприємництва в так званій „тіньовій економіці”. Щоб зашкодити подальшому функціонуванню підприємств у тіні, держава повинна створювати необхідні умови для розвитку підприємництва. На нашу думку, це можливо лише завдяки ефективній політиці з боку держави в регулюванні питань розвитку підприємництва в умовах ринку.

Існуюча на сьогодні макроекономічна ситуація негативно впливає на внутрішні макроекономічні характеристики підприємств і стримує зростання їх кредитоспроможності. Значна кількість українських підприємств не можуть остаточно подолати руйнівні наслідки трансформаційної кризи останніх років, серед яких основними залишаються:

- спад обсягів виробництва;

- значний фізичний і моральний знос основних фондів;
- загальне зниження конкурентоспроможності продукції підприємств як на міжнародному, так і на внутрішньому ринках;
- зменшення питомої ваги високотехнологічної продукції;
- посилення цінових, галузевих та регіональних диспропорцій в економіці;
- неспроможність вчасно та у повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед контрагентами та кредиторами.

Саме неплатоспроможність значної кількості українських підприємств робить їх найбільш вразливою ланкою в системі "банк-підприємство".

Неспроможність вчасно та у повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед контрагентами та кредиторами, відсутність необхідних резервів для відновлення повноцінної роботи зумовили перебування таких підприємств тривалий час в стадії економічної стагнації або поступового наближення до критичного кризового стану, коли постає питання про їх ліквідацію.

Позитивне значення співпраці підприємства і банку обумовлюється тим фактом, що в господарській та правовій практиці України юридичне банкрутство підприємства нерідко має своїм наслідком повне або часткове руйнування виробничо-господарського комплексу, неконтрольований поділ активів підприємства-банкрута з суттєвим зменшенням виробничого потенціалу утворених на базі цих активів виробничо-збутових структур. Це, в свою чергу, має безпосередній негативний вплив на соціально-економічну ситуацію в регіоні, а у випадку так званих "містоутворюючих" підприємств може призвести до повної стагнації економічних, соціальних, демографічних процесів у масштабах цілих населених пунктів та адміністративних районів.

В той же час, необхідно підкреслити, що подібні взаємовідносини із "кризовими" підприємствами для банківської установи зовсім не несуть характеру "альтруїстичних", збиткових або менш прибуткових ніж звичні банківські операції. Навпаки, при побудові ефективного механізму співпраці, в кінцевому підсумку, такі взаємовідносини із "кризовим" підприємством можуть мати для комерційного банку прибутковість, навіть вищу за прибутковість стандартних банківських операцій. Основними позитивними наслідками від ефективного комплексної співпраці із "кризовим" підприємством для комерційного банку будуть:

- повернення раніше наданих кредитних коштів, часто вже віднесених до категорії "безнадійних", і, як правило, сумнівних до повернення в повному обсязі навіть при реалізації процедури банкрутства позичальника;
- подальше інвестиційне та поточне фінансування заходів по виходу підприємства із кризової ситуації в умовах повного або істотного контролю за фінансово-економічною діяльністю позичальника, що забезпечує мінімізацію ризику неповернення таких кредитів та зростання доходів банку від кредитування;
- переведення підприємства на комплексне банківське обслуговування у даний комерційний банк із закриттям рахунків в інших комерційних банках, що забезпечує як контроль над грошовими потоками такого підприємства, так і отримання додаткових доходів від реалізації всього спектру банківських продуктів і послуг даному підприємству та його працівникам;
- закладання основ для подальшої тривалої співпраці банку з даним підприємством після виходу його із "кризового" стану, формування лояльного відношення підприємства-клієнта до банку, тобто так зване "виращування" клієнта з огляду на потенціал співпраці у майбутньому.

Разом з тим, подібна взаємовигідна співпраця між підприємством, що перебуває у ситуації стагнації або кризи, та комерційним банком висуває ряд специфічних умов для останнього, готовність банку до яких і визначає його спроможність до реалізації активно-відбудовчої стратегії співпраці з реальним сектором економіки.

Організація ефективної взаємодії "кризового" підприємства та комерційного банку вимагає від останнього ретельного вивчення фінансового та ділового стану підприємства, включаючи реальну оцінку витрат на відновлення його виробничо-господарської та фінансової активності, а також можливості повернення заборгованості (як перед банком, так і перед іншими кредиторами) після реалізації програми відновлення виробничого потенціалу даного підприємства.

Загалом, модель співпраці "кризового" підприємства та комерційного банку повинна включати комплекс послідовних та взаємопов'язаних заходів економічного, організаційно-правового, виробничо-технічного та соціального характеру, направлених на подолання кризових явищ в економіці підприємства, фінансове оздоровлення, відновлення його повноцінної виробничо-збутової діяльності, досягнення прибутковості та конкурентоздатності в довгостроковому періоді.

Основними елементами такої моделі співпраці можуть стати:

1. визначення та припинення економічно неефективних видів діяльності, перегляд асортименту та вилучення з нього нерентабельних видів продукції, що забезпечить скорочення величини виробничо-реалізаційних витрат підприємства;
2. виділення із структури підприємства непрофільних структурних підрозділів, звільнення підприємства від об'єктів соціально-культурного призначення із передачею їх у комунальну власність;
3. участь комерційного банку у виробничо-господарській та постачальницько-збутовій діяльності "кризового" підприємства через підприємства, що є дочірніми для банку, контролюються банком або належать до спільної з ним групи капіталу;
4. обмеження фонду оплати праці, в першу чергу, адміністративно-управлінському складу підприємства, загальна оптимізація чисельності та структури зайнятих на підприємстві;
5. введення представника комерційного банку у Спостережну Раду підприємства, в окремих випадках - повна або часткова заміна вищого менеджменту підприємства;
6. пролонгація кредитної заборгованості "кризового" підприємства перед банком, реструктуризація простроченої заборгованості, розробка нового графіку погашення кредиту та сплати відсотків за ним, розрахованого на більш тривалий період (2-3 роки);
7. реалізація заходів по стягненню дебіторської заборгованості із покупців та замовників, насамперед, через тісну співпрацю з комерційним банком та застосування різноманітних фінансових інструментів;
8. посилення маркетингової служби підприємства з метою активізації збутової діяльності підприємства, вчасного виявлення та гнучкого реагування на потреби існуючих та потенційних споживачів його.

Водночас, поступові дії Уряду та Національного банку щодо лібералізації економіки, розбудови ринкової інфраструктури, стабілізації національної валюти, нарощування ресурсної бази банківської системи (в основному, за рахунок зростання строкових коштів на рахунках клієнтів та обсягів запозичень банків за кордоном) створили умови для появи кредитоспроможного позичальника і розширення кредитної активності банків.

Наступним кроком є організаційні заходи, до складу яких входять ряд організацій та вплив оточення на розвиток підприємництва. Безсумнівно, організаційні заходи являють собою умови та фактори, які впливають на функціонування підприємств і потребують прийняття управлінських рішень. Необхідне створення вертикальної системи взаємовідносин між міжнародними банками та фондами, державними органами підтримки підприємництва, державним комітетом сприяння підприємству, національним фондом підтримки підприємництва та іншими і підприємницькими структурами і підприємцями.

Ще одним напрямком підтримки підприємництва з боку держави, на нашу думку має стати вдосконалення правових заходів, до складу яких входять створення нормативно-правової бази, удосконалення законодавства про підприємницьку діяльність, створення системи відповідальності за дискримінацію та ін.

Створення правової бази приватного бізнесу знаходиться на етапі формування та характеризується нестабільністю і неординарністю. За державою на даному етапі розвитку все ще залишається завдання формування невід'ємних елементів соціально-економічного простору, яке підприємницький сектор не в змозі провести самостійно: нормативно-правове забезпечення; інституціональні принципи розвитку бізнесу; функціональні форми державного регулювання та ін.

Головною перешкодою на шляху становлення інноваційної моделі розвитку є недостатність фінансового забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок. Подолання цієї перешкоди, а також інших негативних чинників нищівної соціально-економічної ситуації вимагає системного вирішення проблем як за рахунок розширення ресурсних джерел впровадження інновацій, так і застосування ефективних інструментів фінансування інноваційно-інвестиційних процесів в економіці України.

Висновки.

Таким чином можна зробити наступні висновки. Проаналізовано особливості подолання промисловими підприємствами наслідків руйнівної трансформаційної кризи, визначено роль комерційних банків у відновленні їх повноцінного функціонування, сформульовано комплекс заходів економічного, організаційно-правового, виробничо-технічного та соціального характеру, направлених на підвищення кредитоспроможності підприємств та їх конкурентоздатності у довгостроковому періоді.

Найбільш вразливою ланкою в системі "банк-підприємство" залишається підприємство. В статті доведено, що роль банків у подоланні наслідків економічної кризи і створенні передумов для переходу промислового сектору економіки до інноваційної моделі розвитку постійно зростає. При цьому формування ефективної фінансової взаємодії банків і підприємств безпосередньо залежить, насамперед, від мобілізації внутрішніх резервів самих банків: залучення коштів клієнтів на тривалі терміни; використання ефективних комплексних фінансових інструментів, спрямованих на зниження рівня кредитної ставки для позичальника; удосконалення методів оцінки ефективності інвестицій та аналізу кредитоспроможності підприємств, інвестування економічно привабливих проєктів для отримання максимального мультиплікативного ефекту від обмежених за обсягами кредитних вкладень тощо.

На етапі інноваційного розвитку ефективним чинником економічного зростання має стати розвиток стратегічного партнерства банків і підприємств як нова форма взаємодії, що забезпечує відносний баланс фінансово-господарських інтересів конкретного банку і підприємства. Методологічні принципи, що складають основу організації партнерських відносин банків і підприємств, виконують найважливіші регулятивні ролі в процесі побудови та функціонування системи стратегічного партнерства цих суб'єктів.

На сьогоднішній день цілий ряд перспективних методів фінансування не знайшов адекватного розвитку у вітчизняній практиці інвестиційної діяльності, насамперед, лізинг, а також консорціумне та проєктне фінансування. Лізинг може дати відчутний поштовх процесам структурної перебудови реального сектору економіки, оновленню основних фондів, розвитку підприємництва тощо, а консорціумне кредитування стати інструментом вирішення проблеми обмеженості довгострокових ресурсів у вітчизняній банківській системі. В рамках стратегічного партнерства ефективним методом взаємовідносин підприємства і банку є проєктне фінансування, оскільки він передбачає прийняття банком-партнером частини ризику при реалізації інвестиційно-інноваційного проєкту на підприємстві, що засвідчує економічно справедливий розподіл не лише майбутніх доходів від проєкту, але й можливих втрат.

Література.

1. Бачалов А. Г. Банковская конкуренция. - М. : Экзамен. - 2002. - 256 с.
2. Губанова Л.І., Токова О.І. Особливості фінансової підтримки банками промислових підприємств на сучасному етапі розвитку економіки. // Соціум. Наука. Культура, Економіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ken-gubanova-li-tokova-oi-osoblivosti-finsanovoyi-pidtrimki-bankami-promislovih-pidpriemstv-na-suchasnomu-etapi-rozvitku-ekonomiki>.
3. Егорова Н. Е. Предприятия и банки: взаимодействие, экономический анализ, моделирование: учеб.-практ.пособие. - М. : Дело, 2002. - 456 с.
4. Стеців І. І. Суть і обумовленість проєктного фінансування у сучасних умовах господарювання. // Фінанси України. - 2009. - № 10. - С. 37-44.
5. Фінанси: підручник. / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. — 2-ге вид. переробл. і доповн. — К.: Знання, 2012. — 687 с.
6. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: University Press, 1990.

References.

1. Bachalov, A.G. (2002), *Bankovskaja konkurencija* [banking competition] Ekzamen, Moscow, Russia.
2. Gubanova, L.I. and Tokova O.I. (2013), "Features of financial support banks industry at the present stage of economic development", *Socium. Nauka. Kultura*, available at: <http://intkonf.org/ken-gubanova-li-tokova-oi-osoblivosti-finsanovoyi-pidtrimki-bankami-promislovih-pidpriemstv-na-suchasnomu-etapi-rozvitku-ekonomiki>.
3. Egorova, N.E. (2002), *Predpriyatija i banki: vzaimodejstvie, jekonomicheskij analiz, modelirovanie* [Businesses and banks: interaction, economic analysis, modeling] Delo, Moscow, Russia.
4. Stetsiv, I.I. (2009), "The essence of conditionality and project finance in the current economic conditions" *Finansy Ukrainy*, vol. 10, pp. 37-44.
5. Yuriy, S.I. and Fedosov, V.M. (2012), *Finansy : pidruchnyk*, [Finance: tutorial], 2nd ed. Znannia, Kyiv, Ukraine.
6. North D. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: University Press, UK.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"